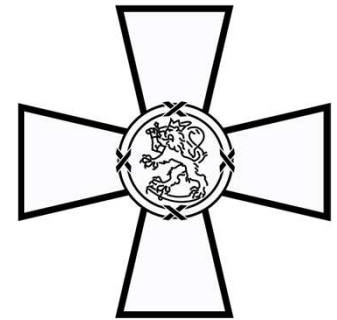

SOTIEN VAIKUTUKSIA SUOMEN VALTIOLLISEEN KUNNIAMERKKIJÄRJESTELMÄÄN

Suomen Sotahistoriallinen seura 12.3.2025

Suomen valtiollinen palkitsemisjärjestelmä; ”julkisen arvonannon osoitukset”

Pian itsenäistymisen jälkeen helmikuussa 1918 Suomen tasavallan sotajoukkojen ylipäällikkö Mannerheim ehdotti kunniamerkin (Vapaudenristi) perustamista urhoollisuuden ja kansalaisansioiden palkitsemiseksi. Rauhanaikainen isänmaan palveluksessa ansioituneiden kansalaisten palkitseminen vakiinnutti muotonsa Mannerheim valtionhoitajakaudella 1919.

Tasavallan presidentti palkitsee:

- kolmen ritarikunnan kunniamerkeillä sekä suomalaisia että ulkomaalaisia
- arvonimillä pääasiassa vain suomalaisia

Valtiolliseen palkitsemisjärjestelmään kuuluvat myös muut asetuksella perustetut kunniamerkit sekä valtionpalkinnot.

Suomen ritarikunnat

Suomessa on kolme ritarikuntaa:

- **Vapaudenristin ritarikunta**
- **Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunta**
- **Suomen Leijonan ritarikunta.**

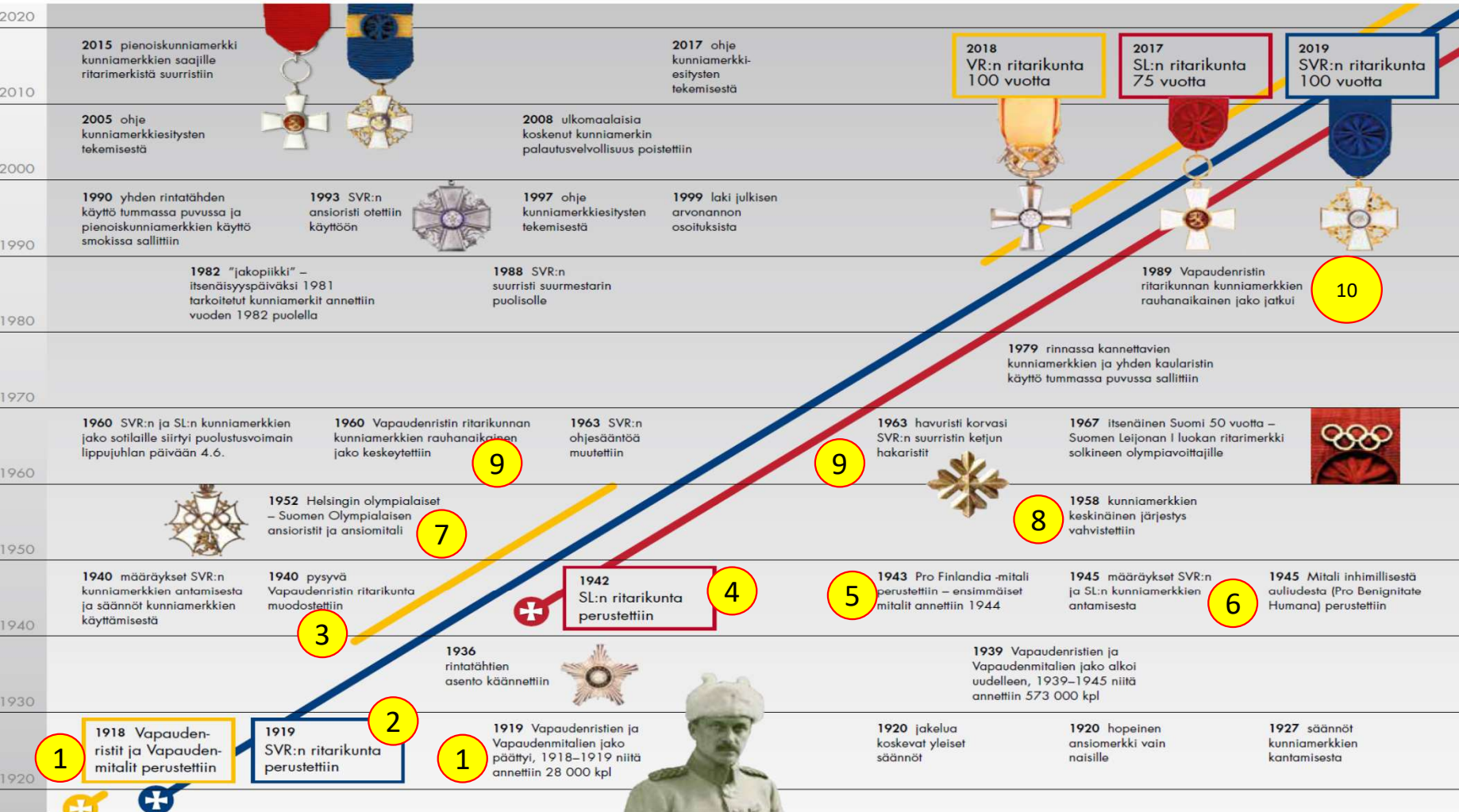
Ritarikunnat ovat suurmestarinsa, tasavallan presidentin, alaisuudessa toimivia palkitsemislaitoksia. Niiden kunniamerkeillä palkitaan sekä suomalaisia että ulkomaalaisia.

Suurmestarina toimiessaan hän ei käytä tasavallan presidentin valtaoikeuksia, vaan suurmestarin asemasta on säädetty ritarikuntien perustamisasetuksissa (vst.) (VR 1918 ja 1939-40, SVR 1919 ja SL 1942).

RITARIKUNTIEN HISTORIIKKI

ORDNARNAS HISTORIK

SUURMESTARIT

- Stubb 2024–

- Niinistö 2012–2024

- Halonen 2000–2012

- Ahtisaari 1994–2000

- Koivisto 1982–1994

- Kekkonen 1956–1982

- Paasikivi 1946–1956

- Mannerheim 1944–1946; VR:n suurmestari 1940–1951, tämän jälkeen tasavallan presidentti

- Ryti 1940–1944

- Kallio 1937–1940

- Svinhufvud 1931–1937

- Relander 1925–1931

- Ståhlberg 1919–1925

- Mannerheim 1919

Vapaudenristien ja -mitalien perustaminen

1

- Sisällissodan syttyessä Suomessa ei ollut virallisia kunniamerkkejä.
- Hallituksen joukkojen ylipäällikkö Mannerheim ymmärsi kunniamerkkien kannustavan arvon.
- Suunnittelutehtävä 13.2.1918 vänrikki Akseli Gallen-Kallelalle päämajassa Seinäjoella.
- Vänrikki Gallen-Kallelan ensimmäinen luonnos kuitenkin jo 2.2.1918.
- Mannerheimin vahva ohjaus kunniamerkkien suunnittelussa.
- 25.2.2918 Mannerheimin ehdotus senaatille:
”Förslag till instiftande av utmärkelsetecken till åminnelse av befrielsekriget”.
- Senaatin päätös Vapaudenmitalien ja Vapaudenristin ritarimerkkien väliaikaisista säädöksistä.
Vaasa 4.3.1918.
- Säädös mahdollisti kunniamerkkien antamisen myös ulkomaisille, mm:
 - Saksan keisari Vilhelm II:lle VR SR jk. mk.
 - Itämeren-divisioonan komentaja Rüdiger von der Goltz VR 1. jk. mk.

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
 SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

Vapaudenristien ja -mitalien jako päättyy

Valtionhoitaja Mannerheim 28.1.1919:

”Suomen Vapaudenristi, kunniamerkki, joka on perustettu ilmaisemaan ja palkitsemaan sotilaan urotekoja taistelukentällä sekä sitä uhrautuvaa työtä, jonka kaikkiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvatovat suorittaneet pohjan laskemiseksi maamme vapaudelle, ...

Jo tämän kunniamerkin nimeen sisältyy, että sen aika oli päättyvä saavuttaessamme päämäärän, vapauden ja valtiollisen itsenäisyyden.

Vapaudenristin jakelu tulee sen takia lakkaamaan vapaussodan alkamisen vuosipäivästä....”.

Vapaudenristin ja –mitalien jako päättyi 28.1.1919.

1918 – 1919 niitä annettiin 23 302 suomalaisille ja 5 009 ulkomaisille.

Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunta

2

Mannerheim 28.1.1919: *"...ettei kuitenkaan valti-
vallalta riistettäisi mahdollisuutta vast'edeskään palkita
koti- ja ulkomaan miehiä ja naisia"*.

Valtionhoitaja Mannerheimin antama ohjesääntö
(asetus) 28.1.1919:

- palkitsemaan isänmaan palveluksessa ansioituneita kansalaisia
- voidaan antaa myös ulkomaalaiselle
- perustettiin niin SVR:n ritarikunta kuin sen kunniamerkit

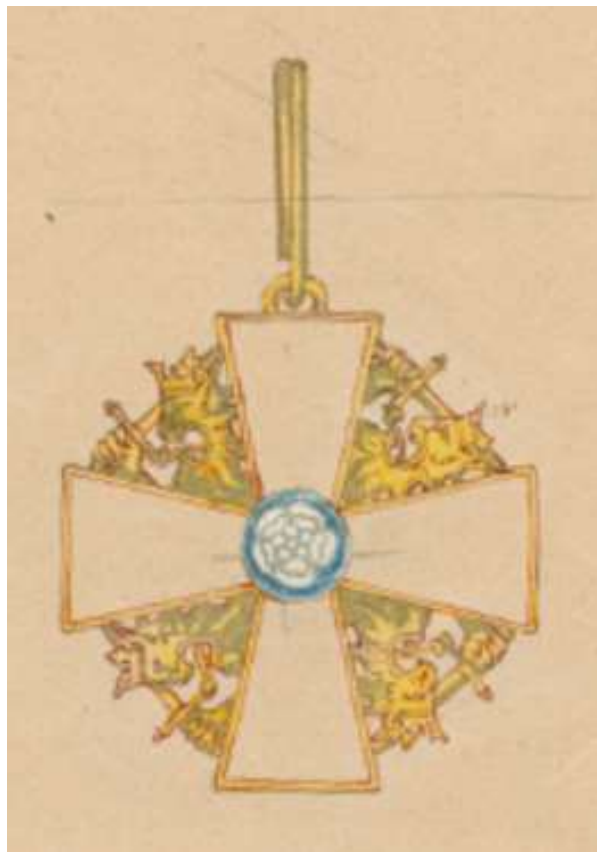
Kunniamerkit suunnitteli taiteilija Akseli Gallen-Kallela
(luonnos 2.2.1918).

21.3.2025

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

8

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan kunniamerkit

SVR SR ketj.

SVR SR miesten

SVR SR naisten

SVR K I miesten

SVR K I naisten

SVR K miesten

SVR K naisten

SVR R I | SVR R | SVR Ar

SVR M I kr | SVR M I | SVR M

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

Vapaudenristien ja –mitalit uudestaan käyttöön ja VR:n ritarikunnan perustaminen

3

- Mannerheim: *”... olisi painava syy jälleen palauttaa sodan ajaksi se korkea kunniamerkki, joka vapaussodan aikana annettiin kansalaisille. ... Tämä sota ei ole mitään muuta kuin vapaussotamme jatkoa ja toivottavasti sen loppunäytös”.*
- Vapaudenristit ja –mitalit uudelleen käyttöön 8.12.1939 presidentti Kallion asetuksella.
- Asetus 748 lisäyksistä ja muutoksista vapaudenmitalin ja vapaudenristin ritarimerkin antamisen perusteista 16.12.1940 pääministeri Ryti tasavallan presidentin estyneenä ollessa, mm:
 - Perustettiin ritarikuntana
 - Suurmestari puolustusvoimien ylipäällikkö, kuitenkin Mannerheim elinaikansa
 - Mannerheim-ristin 1. ja 2. luokat
- 1939-1945 sotien aikana lukuisia tarkennuksia ohjeistuksiin ja käytäntöihin.

Vapaudenristit ja –mitalit käytössä 1939 alkaen

- **1939-1945 sotien aikana lukuisia tarkennuksia säädöksiin ja ohjeistuksiin, mm.:**
 - Sururisti ja surumitali (VR 4 mustassa nauhassa) 24.2.1940
 - Mannerheim-ristit käyttöön (1. Lagus 22.7.1941, 2. Talvela 3.8.1941..., 191. Laakso 7.5.1945).
 - SVR pronssista ansiomerkkiä vuodelta 1919 ei koskaan annettu yhtäkään.
 - Tammenlehdät käyttöön 20.8.1941: laajensi merkittävästi kunniamerkkivalikoimaa
 - Henkilöille, jolle sotilasarvon takia ei voida antaa korkeampaa kunniamerkkiä, mutta joka ansaitsee tulla palkituksi.
 - Laki 424 Kunniapalkkion suorittamisesta VR:n Mannerheim-ristin saajille 14.5.1943
 - Uusi johtosääntö 18.8.1944 (kokosi sotien aikana tehtyjä muutoksia)
- VR SR mk. jk. Mannerheimille 20.3.1940
- 1. Ika Vapaudenmitali ruusukenuhoin Mannerheimille 16.5.1940

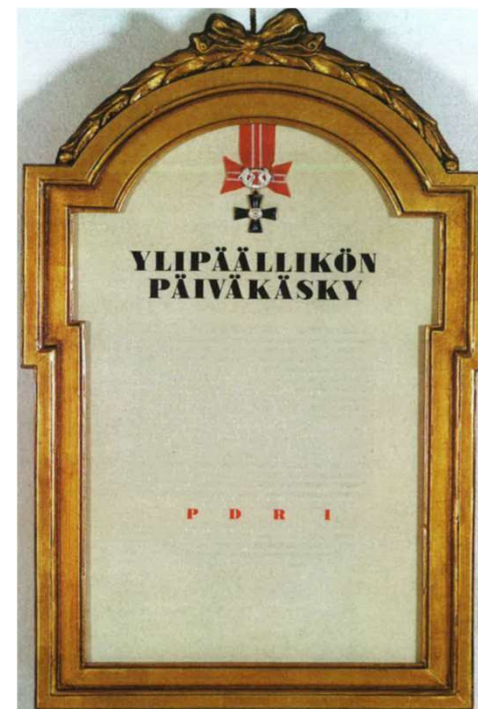

Suomen Valkoisen Ruusun pronssinen ansiomerkki emaloidulla kestustalla. SVR IA SL – PUOLUSTUSVOIMAT/RIIHANI KANDELL.

Vapaudenristit ja –mitalit käytössä 1939 alkaen

- **VR 4 Suomen äideille äitienpäivänä 10.5.1942**
 - Luutnantti Toivo Jussilan kirje Mannerheimille 12.1.1944.
 - Tausta nykyiselle ”äitienpäivämitalille”, joiden antaminen alkoi 1946.
- **Sotien jälkeen VRR:n toiminta hiljeni ja kokouksia vain muutama vuodessa 1947 – 1959.**
- **Mannerheimin suurmestarikausikäsi päättyi 27.1.1951 klo 23.38.**

Kunniamerkkidiplomatia

- Kunniamerkkien antaminen on osa valtioiden välistä diplomaattista kanssakäymistä.
- Palkitaan liittolaisia ja tukea antaneiden maiden johtajia ja muita vaikuttajia korkeilla kunniamerkeillä.
- **1939 – 1944 annettiin 329 korkeaa kunniamerkkiä (SR – K I) ulkomaalaisille:**
 - Saksa 202
 - Ruotsi 34
 - Romania 26
 - USA 20
 - Unkari 17, Italia 6, Tanska 6, Ranska 5, Japani 4, Mantsukuo 2
 - Kroatia, Bulgaria, Turkki, Slovakia, Argentiina, Englanti, Espanja 1

Saksan kansallissosialistisen naisjärjestön johtaja Gertrud Scholtz-Klink kantoi Suomen Valkoisen Ruusun I luokan komentajamerkkiä rouva Rytin teekutsuilla Presidentinlinnassa 25. marraskuuta 1942. Vuoteen 1945 komentajamerkin saaneet naiset kantoivat kunniamerkkiään miesten tapaan kaulassa. SA-KUVA

Suomen Leijonan ritarikunta

Perustettiin 11.9.1942:

- SL kunniamerkkejä annetaan tunnustukseksi huomattavista sekä siviili- että sotilaallisista ansioista
- perustettiin sodan aikana kasvaneeseen palkitsemistarpeeseen, erityisesti korkeiden kunniamerkkien tarve kasvoi
 - VRR:n historiikista:
 - Mannerheim 1940: ”Vapaudenristejä annetaan Suomen puolustusvoimain...”
 - SL:n ritarikunnan perustaminen olennaisesti liittyi em. asiaan (??)

21.3.2025

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

4

16

Suomen Leijonan kunniamerkit

21.3.2025

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

Kunniamerkit suunnitteli Oscar Pihl.

Pro Finlandia -mitali

- Annetaan taiteilijoille ja kirjailijoille
- Perustettiin 1943, annettu vuodesta 1944 alkaen
- Viime aikoina annettu vuosittain noin 10-15 kappaletta
- Sijoittuu keskinäisessä järjestyksessä I luokan ritarimerkkien väliin
- Ainoa suomalainen kunniamerkki, johon kaiverretaan saajan nimi

- Yhteensä on annettu 1 017 kpl, joista 39 kpl ulkomaalaisille.

*SL PF
kunniamerkinappi*

SL PF pienoiskunniamerkki

SL PF

Pro Finlandia mitalien jakaminen alkaa

- **Ensimmäiset annettiin 13.4.1944:**
 - Näyttämötaitelija Edvin Adolphson (Ruotsi)
 - Hovioopperalaulajatar Brita Hertzberg-Beyron (Ruotsi)
 - Hovioopperalaulaja Einar Beyron (Ruotsi)
 - Näyttelijätär Inga Tidblad-Westergren (Ruotsi)
 - Oopperalaulaja Thyge Thygesen (Tanska)
- **Ensimmäinen suomalainen Pro Finlandia mitalin saaja 21.2.1945:**
 - Teatterinjohtaja Mia Backman

Muistomitali inhimillisestä auliudesta Pro Benignitate Humana

6

- Perustettiin asetuksella 489 Mannerheim päätöksellä Wreden muistion pohjalta 1.6.1945.
- Annetaan ihmisrakkauden palveluksesta suoritetusta menestyksellisestä ja epäitsekkästä toiminnasta.
- SVR:n ritarikunta vastaa käytännön toimeenpanosta.
- Mitaleita annettiin henkilöille, jotka olivat esim:
 - Organisoineet tai tukeneet sotalapsien muutttoa
 - Sotainvalidien tuki- ja hoivajärjestelyitä tukeneet
 - Keränneet tai antaneet huomattavia avustuksia
 - Henkilölle, joka on antanut muun huomattavan humanitäärisen panoksen.
- Kunniamerkin suunnitteli taiteilija Aarno Karimo.
- Mitalin aktiivinen jako päättyi 1952.
 - Presidentti Koivisto antoi kuitenkin vielä yhden v. 1983, 5 kpl v. 1986 ja yhden v. 1988.
- Asetusta muutettiin v. 1959 ja mm. nimeksi tuli: **Mitali inhimillisestä auliudesta.**

Helsingin olympialaisen ansioristit ja -mitalit

- Helsinki valittiin vuoden 1940 olympialaisten järjestäjäehdokkaaksi v. 1932. Berliinin kisoissa v. 1936 kisat annettiin Tokiolle. Japani kuitenkin luopuu kisaisännyydestä 1938 ja kisat annetaan kesällä 1938 Helsingille.
- 23.4.1940 Helsinki luopuu kisaisännyydestä.
- 17.6.1947 KOK antaa XV Olympiakisojen isännöiden Helsingille.
- Ajatus olympialaisesta kunniamerkistä herää talvella 1951.
- Wreden esityksen (23.4.1951) pohjalta asetus nro 430: *Suomen olympialainen ansioristi ja -mitali 21.7.1951.*
- Annetaan ”olympiakisojen hyväksi tehtyjen arvokkaiden palvelusten palkitsemiseen”.
- Kunniamerkit suunnitteli Oscar Pihl.

Helsingin olympialaisen ansioristit ja -mitalit

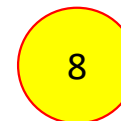
- SVR/SL:n ritarikunnat vastasivat käytännön järjestelyistä ja piti luetteloa saajista.

- Kolmiluokkainen:

	Suomeen	Ulkomaille	Yhteensä
• I luokan ansioristi	116	167	283
• II luokan ansioristi	508	192	700
• Ansiomitali	1 732	268	2 000

- Asetus 430 kumottiin vuonna 2003.
- Ritarikunnat julkaisivat luettelot kaikista palkituista toukokuussa 2022.

Kunniamerkkien keskinäinen arvojärjestys

- Valmistelutyö alkoi sotien aikana ja sitä johti vapaaherra E. F. Wrede.
- Esittelyjä: Ryti 1944, Mannerheim 1944 ja 1946, Paasikivi 1946 – 1955.
- SVR/SL:n ritarikuntien sihteereille uusi valmistelutehtävä kesällä 1956.
- Kekkonen hyväksyi lopulta 10.10.1958.
 - Ote pöytäkirjasta 8.10.1958
”Tasavallan Presidentti hyväksyi oheenliitetyn järjestyslistan 10.10.1958 poistettuaan siitä Suojeluskuntain- ja Lotta Svärd järjestön ansioristit ja mitalit.”

Suomen Valkoisen Ruusun suurristi ketjuineen	SVR SR ketj.
Vapaudenristin suurristi	VR SR
Suomen Valkoisen Ruusun suurristi	SVR SR
Suomen Leijonan suurristi	SL SR
Vapaudenristin 1. luokan Mannerheim-risti	MR 1
Vapaudenristin 1. luokka rintatähtineen	VR 1 rtk.
Suomen Valkoisen Ruusun I luokan komentajamerkki	SVR K I
Suomen Leijonan I luokan komentajamerkki	SL K I
Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-risti	MR 2
Vapaudenristin 1. luokka	VR 1
Suomen Valkoisen Ruusun komentajamerkki	SVR K

➤ ***Selkeytti ja laajensi merkittävästi kunniamerkkien käyttöä eri tilaisuuksissa.***

Hakaristit vaihtuvat havuristeihin 16.9.1963

9

Ruotsin kuningas Kustaa V:lle 12.2.1919
annettu SVR SR ketj.

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAN

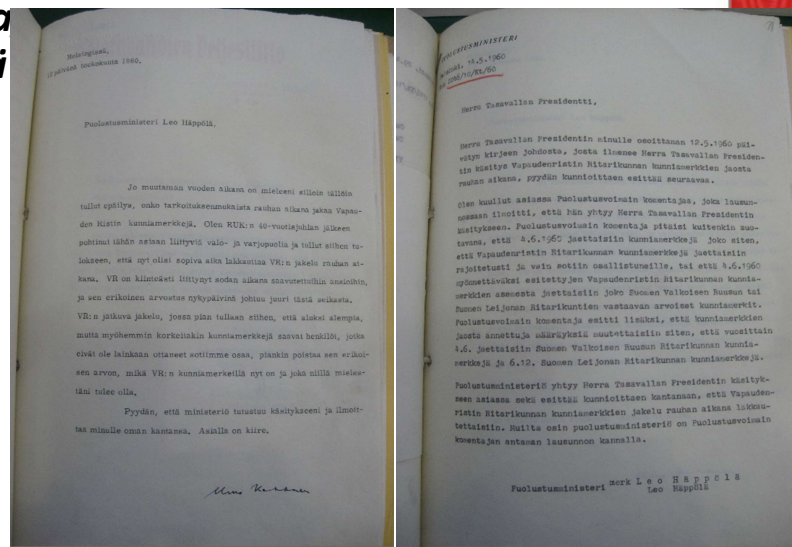

Vapaudenristien ja –mitalien antaminen keskeytyy - ja alkaa uudelleen

10

- Toukokuussa 1960 presidentti Kekkonen yllättäen ilmoitti päättäneensä luopua VR:n kunniamerkkien rauhan aikaisesta jakamisesta.
- Presidentti Kekkonen oli pyytänyt asiasta lausunnot PV:n komentajalta ja puolustusministeriltä.
- Vuonna 1990 hyväksytty selitys: *'...suurmestari lopettaessaan Vapaudenristien jaon halusi kunnioittaa sodanajan sukupolvien työtä ja välttää tilannetta "jossa nuorempi upseeristo saisi korkeampia kunniamerkkejä kuin heidän silloiset esimiehensä"'* (VR:n hallitus 1990).
- Presidentti Koivisto hyväksyy VRR:n toiminnan palauttamisesta 25.5.1989.

21.3.2025

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

Vapaudenristin ritarikunnan kunniamerkit

SUURRISTI
STORKORS

VR SR mk.
FrK SK msv.

VR SR
FrK SK

1. LUOKKA RINTATÄHTINEEN
1. KLASS MED KRASCHAN

VR 1 mk. rtk.
FrK 1 mkr. msv.

VR 1 rtk.
FrK 1 mkr.

1. LUOKKA
1. KLASS

VR 1 mk.
FrK 1 msv.

VR 1
FrK 1

SURURISTI
SORGEKORS

VR surur.
FrK srk.

2. LUOKKA
2. KLASS

VR 2
FrK 2

VR 2 mk.
FrK 2 msv.

3. LUOKKA
3. KLASS

VR 3 mk.
FrK 3 msv.

VR 3
FrK 3

VR 4
FrK 4

VR 4 mk.
FrK 4 msv.

4. LUOKKA
4. KLASS

VAPAUDENMITALI
FRIHETSMEDALJER

VM 1
FrM 1

VM 2
FrM 2

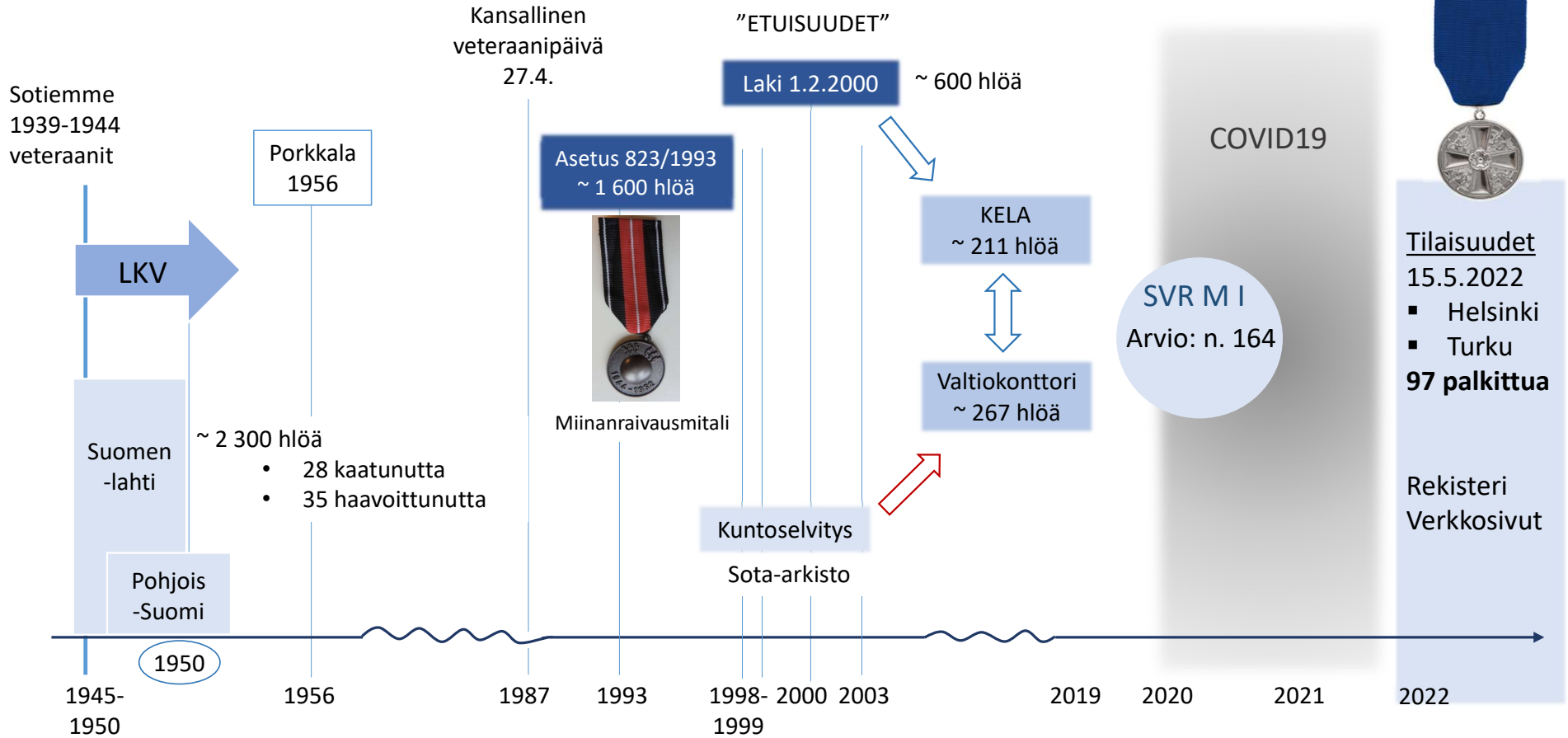
Suomen Valkoisen Ruusun I luokan mitali sotiemme veteraaneille 27.4.

- **palkitaan ansioituneita sotiemme veteraaneja, joilla**
 - on rintamaveteraanitunnus
 - ei ole aiempia Vapaudenristin, Suomen Valkoisen Ruusun tai Suomen Leijonan ritarikuntien kunniamerkkejä
- käytäntö aloitettiin itsenäisyyden 70-vuotisjuhluvuonna 1987, jolloin kansallista veteraanipäivää vietettiin ensimmäistä kertaa
- V. 2015 – 2022 annettiin yhteensä 10 252 kpl ja 4.6.2023 palkittiin vielä yksi lotta.

Miinanraivaajien palkitseminen

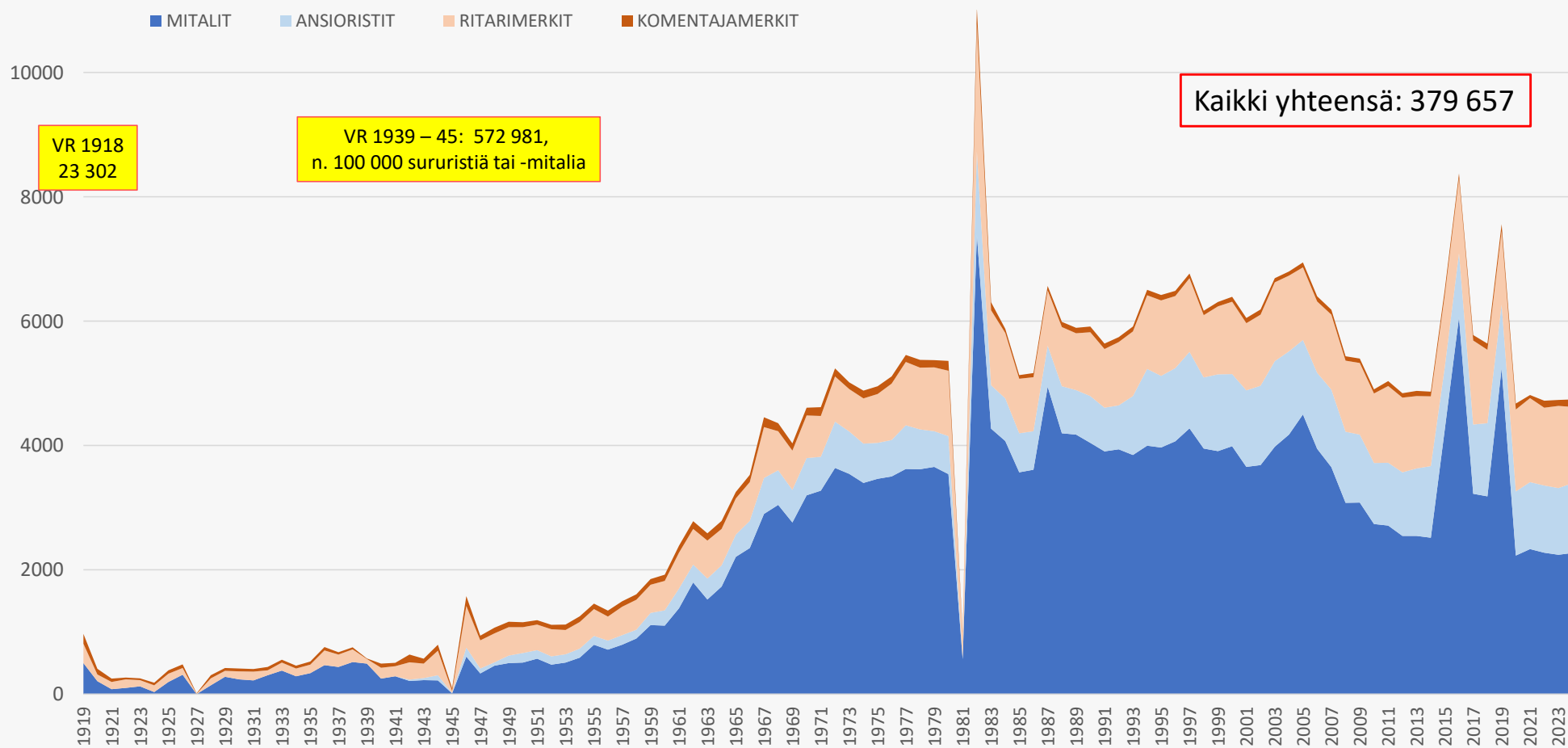

21.3.2025

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

28

Suomen kansalaisille vuosina 1919-2024 annetut Suomen Valkoisen Ruusun ja Suomen Leijonan ritarikuntien kunniamerkit

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

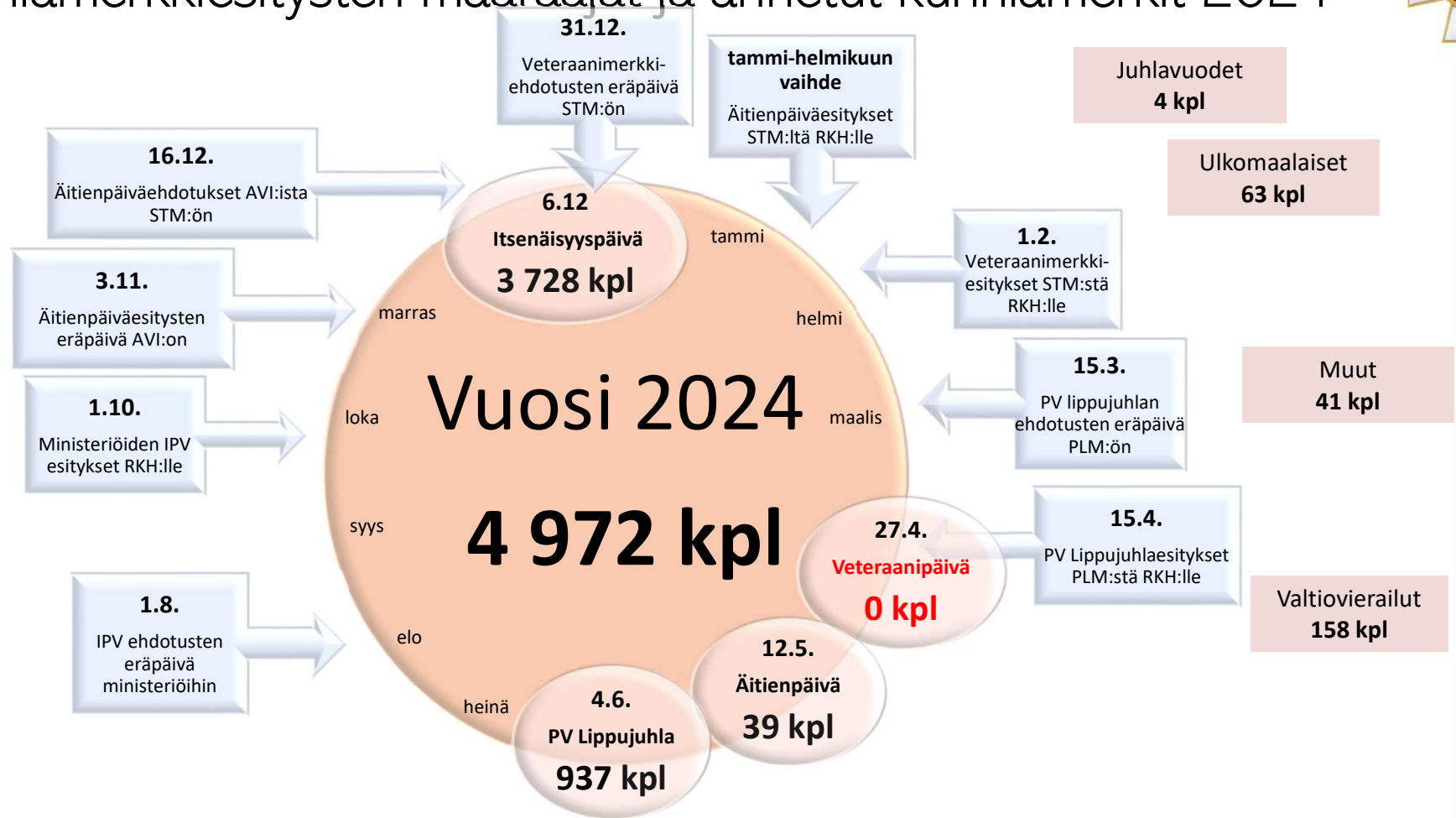
21.3.2025

SUOMEN VALKOISEN RUUSUN JA
SUOMEN LEIJONAN RITARIKUNNAT

31

Kunniamerkkiesitysten määrääjat ja annetut kunniamerkit 2024

VR 2024: 21 kpl